

זעומקו של מקרא

דברי עומק
בכרשת השבוע ובמועדים

האזינו
ה'תשפ"ו

לעומקו של מקרא האזינו

יְהוָה ה' כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ כִּי שָׁמְעוּ
אֲמָרֵי פִי:

הָאֲזִינוּ

וכפירוש מצודת דוד שם: כאשר
שמעו אמרי פיך שאתה מקבל שְׁבִים
אז יְהוָה. וכוונתו לפי הנ"ל שמקבל
את השבים מאהבה. עד כדי
שהזדונות נהפכים לזכויות, אֲז
יְהוָה.

וירמזון השמים לרוחניות, אשר
תאזין לתוכחה ואף כי בדיבור קשה,
ותשאר הרוחניות בטהרתה.

ותרמזו הארץ לגשמיות, אשר
בשמיעת אמרי נעם תתרחצ ותבוא
על תיקונה.

ואשר על כן העיד בהם את השמים
לקבל דרך דבור קשה את התוכחה,
ואת הארץ לקבל דרך ריצוי ושמיעה
באהבה, כי כן לשון הארץ מלשון
ריצוי. ויכנסו הדברים בלבבות בני
ישראל, הכל לפי דרך המקבלים,
עתים באהבה מסותרת ובתוכחה
גלויה, ועתים בתוכחה מסותרת
ובאהבה גלויה, עד אמרם אנו ליה
ועינינו ליה.

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע
הָאֶרֶץ אֲמָרֵי-פִי (לב, א')

בשימת לב, הפסוק הראשון של
השירה מחולק לשניים. בחלקו
הראשון יזכיר האזנה ודבור, הָאֲזִינוּ
הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה, ובחלקו השני יזכיר
שמיעה ואמירה, וְתִשְׁמַע הָאֶרֶץ אֲמָרֵי-
פִי.

ואשר על כן ירמז הפסוק לשירה
של תוכחה ואהבה המשולבות זו בזו,
בבחינת את אשר יאהב יוכיח.
ולעתים בהסתר ולעתים בגלוי.

ותהיה ההאזנה והדיבור כתוכחה,
והשמיעה והאמירה כגילוי אהבה.

ההאזנה והדיבור כתוכחה, כדרך
שנגש יהודה ליוסף להוכיחו באמרו
יְדָבָר-נָא עִבְדְּךָ דְּכָר בְּאִזְנֵי אֱלֹהֵי.

והשמיעה והאמירה כאהבה, כדרך
שאמר דוד המלך (תהלים קלח ד)

לעומקו של מקרא האזינו

אלא פרט והסביר את תרגומו באר היטב. ועוד שהיה יכול לקצר ולומר כתרגום: **השחתה שהשחיתו היא מומם ולא מומו**. ומדוע האריך בפירושו.

ויש לומר, שרש"י טרח כאן להטעים **היטב בכל אופן שהוא**, שלא יעלה על דעת המינים והכופרים לפרש את הפסוק לכאורה כפשוטו: שכביכול ח"ו ההשחתה שהשחיתו בניו היא כלפי מעלה, כגון: שחת לו, ולא לעצמם. כאילו לא מומם של בניו היא ההשחתה. לכן לא הסתפק רש"י בתרגום שהביא אלא גם פירש באר היטב, שהשחתה שהשחיתו היא לא כלפי מעלה, אלא לעצמם הרעו והשחיתו.

וכן יוכיחו הטעמים: התביר והטיפחא:
שַׁתָּת לֹו בתביר, **לֹא** בטיפחא.

הטעם תביר במלה לֹו, יוכיח שהוא קצת בפני עצמו. אמנם אין הוא מפסיק ברמה של טיפחא או אתנחתא ובודאי לא של סוף פסוק, אך יש בו **עצירה מעודנת**. לומר שהעם **שַׁתָּת לֹו**, לעצמו.

והיינו מה שנאמר בפר' וילך (לא, ל') **וַיַּדְבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל-קְהֵל יִשְׂרָאֵל אֶת-דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תָּמָם**. וכמו שהובא שם בלעומקו של מקרא בשם היהודי הק' **עַד תָּמָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁלִימָדָם וְחֹזֵר וְלִימָדָם** בתוכחה **המשולבת באהבה**, עד שנהיו כל קהל ישראל **תמימים**.

~~~~~

שַׁתָּת לֹו לֹא בְּנֵיו מוֹמָם

שַׁתָּת לֹו לֹא בְּנֵיו מוֹמָם דָּוָר עֲקָשׁ וּפְתִלָּתָל (לב,ה')

פירש רש"י **שַׁתָּת לֹו לֹא** כתרגומו סבילו לְהוֹן וְלֹא לִיה כְּלוּמַר הַשְׁחִיתוּ לַעֲצָמָם וְלֹא לְבוֹרָאם. ומוסיף רש"י: **בְּנֵיו מוֹמָם**, בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: **בְּנֵיו מוֹמָם - מומם של בניו היה**, ולא מומו.

ובשימת לב, רש"י בפירושו לא שינה דבר מתרגומו של אונקלוס, ולכאורה היה צריך להסתפק בכך, כפי שמפרש פעמים רבות: **כתרגומו**. ומדוע לא הסתפק בכך,

לעומקו של מקרא האזינו

לא, שהם נשמעים כאחד. ורק הטעם טיפחא, המפסיק, יורה שאין זה כזה.

ומה שנוהגים לקרוא לטיפחא גם טרחא, יאמר על דרך הצח שטרח הכתוב להטעים כאן בטרחא, שלא יטריחו להקב"ה בהבלי שוא, אלא יבואו בטענות אל עצמם, כי מומם הוא זה ולא מומו ח"ו.

ועל דבר טרחא זו שטרח וכתב לה קרא, טרח רש"י לבאר היטב שטרחו לחינם להביא על עצמם את מומם.

ומה שמוטעם במלים בננו מומם, במונח אתנחתא, שהמום הזה שכביכול חשבו הרשעים להטיח כלפי מעלה, מום זה מונח בהם בעצמם באתנחתא שאין אחריה המשך אלא עד שיפסיקו להיות דור עקש ופתלתל.

ויש ליתן את הדעת, ולהבין כיצד יגיעו בניו של מקום לעברי פי פחת כמעט רדת נשחית, עד כי נשחת לו לא בננו מומם.

ולעומקו של מקרא יש לומר שנרמז בפסוק עצמו באמרו לו לא. והוא כתיב וקרי במזמור לתודה פרק ק'

ולאחריו תבוא הטיפחא: לא, להדגיש ביתר שאת שההשחתה היא לא להקב"ה. ואכן, לאחריו ידגיש הפסוק שוב, פעם שלישית, שהמום שעשו בניו, הוא לעצמם. שנאמר בננו מומם, בטעמים מחוברים.

ולעומקו של מקרא יאמר, שרש"י ראה עד כמה טרח וכתב לה קרא, להוציא מידי ספק מלבם של הכופרים, שאין פגיעה ח"ו בקב"ה אלא במשחיתים לעצמם, לכן טרח גם בפירושו להסביר ולהטעים העניין מכל צדדיו.

ועל דרך הצח, ידרשו לכאן הטעמים בשמותם. לומר מה שמוטעם לו בטעם תביר, כי תביר הוא לשון שבירה בתרגום מארמית, ומה שרצו לשבור ולהשחית ח"ו כלפי מעלה, נשברה בזה רוחם שלהם. נשחת לו - לעצמו, את עצמו שבר המשחית, את רוחו שלו עצמו.

ומה שמוטעם לאחריו בטיפחא, לא, לומר שכטפח מבדיל בין לו ובין

לעומקו של מקרא האזינו

בראשׁו ועל קדקדו חֲמָסו יֵרֵד, וזה המום שבבניו. כנאמר: **בְּנֵי מוֹמָם**. ומוסיף בפרק ק' בתהלים לומר דרך התיקון [ית] **אוֹדָה** ה' כְּצִדְקוֹ וְאֶזְמָרָה שֵׁם ה' עֲלֵיוֹן: כאשר יודה במציאות הקב"ה, ויודה להקב"ה על כל טובותיו וצדקותיו אשר עשה עמו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שבאומרו, **דָּוִד עָקַשׁ וּפְתִלְתָּל**, בזה גופא ירמוז דרך התיקון: שכן סֶלֶק את המלה **פְּתִלְתָּל** לשלשה: **פ-תל-תל**. וכאומר:

פ=פה, תל=תלמוד, תל=תפילה.
ופירושו שכן יהיה דרך תיקונו:

כאשר כל **פָּה** להקב"ה יודה, ע"י **תלמוד ותפילה**. וכפי שאמרו חז"ל [ברכות ל.] על הפסוק [שה"ש ד,ד'], **כְּמִגְדַּל דָּוִד צִנְאָרָךְ בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת, מֵאֵי תַלְפִּיּוֹת - תֵּל שְׁפָל פִּיּוֹת פּוֹנִים אֵלָיו. והיינו פְּתִלְתָּל.**

ועל דרך הרמז, גם באומרו **שֶׁתָּל לֹו לֹא**, ירמזון אלין מִלֵּא לְדָרֶךְ הַתִּיקוֹן. אל תקרי **לֹו לֹא** אלא **לִילֵא**. וכדאמר דוד המלך, (תהילים

בתהלים: [פסוק ג'] **דָּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹקִים הוּא-עֲשֵׂנוּ (ולא) וְלֹו אֲנַחֲנוּ עֲמֹו וְצֵאן מִרְעִיתוֹ:**

ובשימת לב: כתיב **וְלֹא**, וקרי **וְלֹו**. הוא עשנו, **הוא** עשנו ועשה לנו כל טובותינו, **וְלֹא** אנחנו. ומשיגיע להכרה זאת, אז יהיה האדם **לו** ולחלקו של הקב"ה, כפי הקרי: **וְלֹו אֲנַחֲנוּ**. וזו היא **הכרת הטוב** הנרצית. שמתבונן ומכיר כי כל הטוב הוא ממי שנקרא **הטוב**, הוא הקב"ה, וכפי שאומרים בבברכת מודים: **הטוב**, כי לא כלו רחמיו. **והכרת הטוב** היא **הכרת הקב"ה הנקרא הטוב**.

וכאשר יחסר לאדם מדת הכרת הטוב לבוראו, קרוב להתקיים בו הנאמר בתהלים ז':

[טז] **בֹּרַךְ כְּרָה וַיַּחַפְּרֵהוּ וַיַּפֵּל בְּשַׁחַת יַפְעָל:**

ועל דרך הצח נאמר על פסוק זה, שאם אין מכיר את **בֹּרְאֹו**, סופו להכיר בו מתוך **בֹּרְו** שחפר לעצמו, שם נפל **בְּשַׁחַת יַפְעָל**. ומתוך שנפל **בְּשַׁחַת** נאמר עליו הפסוק **שֶׁתָּל לֹו**, לעצמו ולא לבוראו. ולכן ממשיך הפסוק הבא [יז] ואומר: **יָשׁוּב עֲמָלוֹ**

לעומקו של מקרא האזינו

ועל דרך הסוד, "מום" הוא אחד משמות ע"ב הקדושים של הקב"ה, היוצאים משלשת הפסוקים ויסע ויבא ויט שבפרשת בשלח, הסמוכים לשירת הים [שמות, יד, יט-כ-כא]. והוא מלאך של חסד ורחמים אשר שלחו הקב"ה להעיד על כנסת ישראל: **ומום אין בך**.

ובתיקוני הזוה"ק מובא ששבעים ושתים תיבות הראשונות שבפרשה שניה של ק"ש מכוונות כנגד ע"ב שמות הקדש בפסוקים הנ"ל של פרשת בשלח, כשהשם האחרון מע"ב שמות הנ"ל "מום" מכוון כנגד התיבה **ושמם** [את דברי אלה וגו'] שבקריאת שמע [דברים יא, יח] פרשת עקב]. וכאמרו: **היותכם ללא מום היא תומתכם**, ושמתם את תומתכם זו על לבבכם ולעל נפשכם. זה שאמר הכתוב: **לא בנני מומם**, שאין מום בבניו, רק מלאך הרחמים הנקרא מום, רק הוא בבניו.

~~~~~

כז-יג) **לולא** האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים. וכפי שדרשו חז"ל בגמרא [ברכות ד.]. אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו. וכאמרו **ולנאי שכן**. ואשר על כן יהיה פירוש **לעומקו של מקרא: ולנאי והאמנתי**. זו משאלת הלב של דור עקש ופתלתל שלא יראה השחת באמרו: **לו לא**, ותחת אשר **נשתת** מתוך גאווה, יאמר עתה מתוך שפלות והכנעה: **נשתותי**, [כמובא בתהלים לה, יד] **פאָבל אַם קִדֵּר נִשְׁתוֹתִי, וְהוּא נוטריקון על דרך הצח: אַשְׁתִּירָךְ בתפילתי! וכמובא בתהלים [סג, ב]: אֱלֹקִים אֵלֵי אַתָּה אַשְׁתִּירָךְ צָמְאַה לָךְ נַפְשִׁי כְּמֵה לָךְ בְּשָׂרִי בְּאַרְץ צִיָּה וְעֵינַי בְּלֵי מַיִם. וכאשר במקום פתלתל יהיו "תל נשכל פיות פונים אליו", אזי יפסיקו להיות דור עקש, ומומם לא יהיה עוד בם, עד אשר יעיד עליהם יודע תעלומות: כָּלֶךְ יָפֶה רַעְיָתִי **ומום אין בך**: [שה"ש ד, ז].**

לעומקו של מקרא האזינו

וַיִּנְקְהוּ דָּבָשׁ מִסְלַע וְשֶׁמֶן מִחֶלְמִישׁ
צִוָּר (לב, יג')

יש ליתן טעם מדוע יוציא הכתוב
דבש דווקא מן הסלע ולא מן הצור,
ושמן מן הצור ולא מן הסלע.

וכפי שנתבאר בלעומקו של מקרא
לפר' חקת, שסלע הוא בחינה גשמית
של האבן, וצור הוא בחינה רוחנית של
האבן. ככל שאר הבריאה אשר נתן
בה הקב"ה כח גשמי מול כח רוחני.
כעין רקיע ושמים, ארץ ואדמה ועוד,
כפי שנתבאר שם בפירוט. ואשר על
כן נראה לומר כי צור הוא חוזק
רוחני וסלע הוא חוזק גשמי.

והבדל זה בין צור ובין סלע זועק מבין
פסוקיו של דוד המלך:

הִנֵּה לִי | לְצֹר מַעֲוֹן לְבֹא תְּמִיד צוּיֶתָ
לְהוֹשִׁיעֵנִי פִי-סִלְעִי וּמִצּוֹדֹתַי אֲתָה.
[תהלים ע"א פס' ג']

ואשר כי כן, מבקש כאן דוד המלך כי
כשם שנתן לו חוזק גשמי היינו סלעי
ומצודתי אֲתָה, כן הִנֵּה לִי לְצֹר מַעֲוֹן
לְבֹא תְּמִיד, והיינו חוזק רוחני. והיא
בקשתו: צוּיֶתָ לְהוֹשִׁיעֵנִי. וכפי

וּמִצְאָהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֵהוּ יֵלֵל
וְשֶׁמֶן יִסְבְּכֶנָּהוּ יְבוֹנְנֶהוּ יִצְרֶנָּהוּ
כְּאִישׁוֹן עֵינָיו (לב, י')

יִסְבְּכֶנָּהוּ יְבוֹנְנֶהוּ. ירמוז הכתוב על
עבודת האדם כנגד יצרו. שנאמר
וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צֶפֶנָּה לִפְנֵי
ה' וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמֹו עַל
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב.

ונראה לתת טעם שחיתתו בצפון,
שעל ידי הקרבן זוכה את יצרו הרע
אשר השיאו לחטוא. ויצר הרע נקרא
צָפוֹן. שהוא צָפוֹן בתוך תוכו של
האדם, כנאמר (יואל ב.כ) ואת הַצָּפוֹנִי
ארחיק מעליכם, ואורב לו במסתרים
להכשילו. לכן ישחט את קרבנו
בצפון. לערבב היצר הרע שלא
ישינינו. ולכן יזרקו את הדם על
המזבח סביב, כנגד מה שסובב היצר
הרע סביבו להכשילו. ועל ידי זריקת
הדם סביב, יסובבנו הקב"ה לשמרו,
שנאמר יִסְבְּכֶנָּהוּ יְבוֹנְנֶהוּ, יִצְרֶנָּהוּ
כְּאִישׁוֹן עֵינָיו. כנגד מה שירדה עינו
דמעה באישון לילה ואפילה על
יצריו, יִצְרֶנָּהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו. ישמרהו
הקב"ה ויצילהו מיצרו ויסובבנהו וכו'
במלאכיו לשמרו בכל דרכיו.

לעומקו של מקרא האזינו

יִזְבְּחוּ לֵשָׁדִים לֹא אֱלֹהִים (לב, יז')

בתרגום: לֹא אֱלֹהִים - דְּלִית בָּהוּ צְרוּף. [כלומר אין בהם צורך].

צריך ביאור בתרגום זה, שהרי כל עבודה זרה שבעולם לית בָּהוּ צְרוּף. ומה הכעס המיוחד בעבור זה.

אלא י"ל דלית בהו צורך שאמר התרגום כוונתו שהעובדים להם עובדים סתם ואינם צריכים כלום. כעין עבודה זרה לשם עבודה זרה.

כי שונה הדבר לו היו צריכים משהו וטועים ומבקשים מעץ ואבן ברוב טפשותם וסכלותם. אבל לעבוד ע"ז ללא צורך כלל הרי זה מעלה כעסו של הקב"ה פי כמה מונים.

ודייקא נמי מן הפסוק יִזְבְּחוּ לֵשָׁדִים לֹא אֱלֹהִים. אֱלֹהִים הוא לשון כוח עליון המספק את צרכי האדם בהשגחה פרטית, ונקרא אלהים בשם דין כי העזרה היא לפי הדין של מעללי האדם. וכאן נאמר לֵשָׁדִים [שהם] לֹא אֱלֹהִים, שאינם בגדר כח עליון והשגחה פרטית, לומר שאין לאדם כל

שפורש בלעומקו של מקרא לפרשת קרח על ההבדל בין ארץ ואדמה. ושם מבואר כי כל אשר ברא הקב"ה בעולמו ברא במיזוג הגשם והרוח. ואשר על כן תקנו לנו לומר "ומפליא לעשות", ופירש הרמ"א (שו"ע או"ח סימן ו') שקושר דבר רוחני בדבר גשמי.

כן גם בענינינו. צור הוא הבחינה של הרוחני שבגשמי, וסלע הוא הבחינה של הגשמי שבגשמי.

ואשר על כן יובן מדוע נתן כאן דבש מסלע ושמן מצור. דבש שהוא דוגמא להנאה גשמית וטוב גשמי כשבח הארץ ארץ זבת חלב ודבש, נתן מן הסלע שהוא בחינת הגשמיות שבאבן, ושמן שיש בו מתיקות רוחנית, והאור שמפיקים ממנו הוא זך טהור, נתן מן הצור שהוא הבחינה הרוחנית שבאבן.

ואשר על כן נבחר הכינוי צור להיות כביכול כינוי חזקו של הקב"ה. כגון: הַצֹּרֶם תְּמִים פָּעֵל, צֹרֶם יִשְׁעָתוֹ, צֹרֶם יִלְדָּה תְּשִׁי, פִּי לֹא כְצֹרְנוֹ צֹרֶם, לכן נאמר וַיִּנְקְהוּ דָבָשׁ מִסֵּלַע וְשֶׁמֶן מִחֶלְמִישׁ צֹרֶם כדי למזג את הרוחני בגשמי כבריאת הגוף והנשמה.

^^^

לעומקו של מקרא האזינו

[עשרה] דברים, ונסית אותו בי' נסיונות. ולכך יו"ד ד'-יגדל נא, גדולה. [שלח, במדבר יד, יז] וְעָתָה יִגְדַּל-נָא כָּח אֱדֹנָי כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאֶמְרִי, לומר לך זכור לאברהם שנסיתו בעשרה נסיונות.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהם הם הדברים. שעל ידי שניסוהו זה עשר פעמים, על ידי כך כביכול **התישו** את כוחו. ולא הכוונה ח"ו שיש ביד אדם להתיש כח דקוב"ה. אלא התישו את **כח הנתינה** כביכול, שעל ידי הנסיונות שניסוהו, מנעו כביכול ממנו ית' להעניק להם כל טובו.

ועל דרך הסוד גַּאֲמַר שנכתב ביו"ד קטנה, לרמז על **עשר ספירות** שכביכול נצטמקו מלהוריד השפע בעבור נסיונותיהם.

ועוד יש לומר, לעומקו של מקרא, על דרך הדרש: צור יִלְדֶּךָ. על מנת **תְּשִׂי**, על מנת שתהא מתיש את **יצר הרע**. שְׁפָן יִלְדֶּךָ מוטעם בטיפחא והיא כעין הפסקה קלה, והמילה **תְּשִׂי** כתובה על פי המסורה ביו"ד **קטנה**, להורות על יצר הרע שיש להקטינו ולהתישו, ואשר על כן ניתן לדרוש

צורך בכלום, ובעובדו לע"ז הרי זה לכאורה מכעיס לפני המקום ביותר, יותר מאשר אם היה לו צורך ולא היה נענה.

^^^

צור יִלְדֶּךָ תְּשִׂי ותשפח אל מחלְלֶךָ (לב, יח)

תְּשִׂי. פירש רש"י, פירוש ראשון מלשון **שכחה**. בפירוש שני פירש רש"י לשון **התשה**.

לשון שכחה מקביל לסיפא של הפסוק **ותשפח אל מחלְלֶךָ**.

אך לשון התשה - **יש ליתן טעם** היכן נרמז בפסוק.

ולעומקו של מקרא יש לומר בדרך הצח, מצירוף המלים **תְּשִׂי ותשפח**. שאם תקרבם אחד אל אחד ותחברם יחד, תקבל **תש יותש פת**. והטיפחא במילה **יִלְדֶּךָ**, שהיא כעין הפסקה קלה, תוכיח שאינה מחוברת בהכרח עם תשי, ולכן יתחבר **תשי עם ותשכח**.

ובשימת לב, **תְּשִׂי** נכתב עם יו"ד קטנה. ומובא **בבעל הטורים**, מדוע נכתב **תְּשִׂי** עם יו"ד קטנה. נתן לך יו"ד

לעומקו של מקרא האזינו

יָשִׁים בַּחֲשֹׁךְ הַסֵּתֶר פָּנָיו, וּלְעוֹמָתוֹ,
יָשִׁים בְּאֹר גִּילּוֹי פָּנָיו.
וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב (ישעיה א) כִּי תִבְאוּ
לְרֵאוֹת פָּנָי. כִּי תִבְאוּ לְרֵאוֹת מִבְּעֵי
לִי, מֵאֵי לְרֵאוֹת פָּנָי.

מסביר הזוה"ק (בשלח נ"ז ע"א) וְכָל
אֵינוֹן דִּינְדַּעִין לִיחְדָּא שְׁמָא קְדִישָׁא
כְּדָקָא יָאוֹת מִתְבַּקְעִין כָּל אֵינוֹן כּוֹתְלֵי
חֲשׂוֹכָא, וְאַנְפִּין דְּמִלְכָּא אֲתַסְזִין,
וְנִהְרִין לְכָלָא.

ותרגומו: וְכָל אוֹתָם שְׂיֻדְעִים לִיחְדָּא
אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ כְּרָאוּי [לְכוֹנוֹא לְפָא
וּרְעוּתָא, כְּלוּמַר מִתְכַּנֵּן בּוֹ בְּלֵב וְרִצּוֹן
וּיְרָאָה כְּדִי שְׂיִתְכַּרְכוּ בּוֹ עֲלִיּוֹנִים
וְתַחְתּוֹנִים] מִתְבַּקְעִים כָּל אוֹתָם כְּתְלֵי
הַחֲשִׁכָּה, וּפְנֵי הַמֶּלֶךְ נִרְאִים וּמְאִירִים
לְכָל. וּכְשֶׁהֵם נִרְאִים וּמְאִירִים, כָּל
הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים מִתְכַּרְכִּים, וְאִז
נִמְצְאוֹת בְּרִכּוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת.

וּכְנֻגַּד יָשִׁית חֲשֹׁךְ סִתְרוֹ מִתְקִיִּים
יָשִׁית אוֹר גִּילּוּיוֹ.

וְאִשֶּׁר עַל כֵּן יִהְיֶה יָשִׁית תִּיקוֹן ל
תְּשִׁי. שְׁכַל כְּתְלֵי הַחֲשִׁיכָה שְׁנוּצְרוּ עַל

צוֹר יִלְדֶּךָ. עַל מִנַּת תְּשִׁי, עַל מִנַּת
לְהַתִּישׁ אֶת יִצְרֵי הָרַע שְׁנוּלֵד בְּךָ עִם
לִידַתְךָ. שְׁנֵאמַר לִפְתַּח חֲטָאת רֹבֵץ.
וְאִם אֶת עוֹשֶׂה כֵּן הָרִי תִשְׁפַּח הֵייוֹ
תִּמְצָא אֶת א-ל מְחוֹלֵלךְ אֲשֶׁר הִתְרַחַק
מִמֶּךָ כֹּאשֶׁר לֹא הִתְשֵׁת אֶת יִצְרֵי הָרַע
וּנִכְנַעַת לוֹ.

וכך ידרש:

צוֹר יִלְדֶּךָ תְּשִׁי וְתִשְׁפַּח אֶל מְחַלְלֶךָ:
אִם כְּבִיכּוֹל גְּרַמַּת תְּשִׁי לְצוֹר שִׁילְדֶּךָ,
בִּאֲשֶׁר לֹא הִתְשֵׁת אֶת יִצְרֵי הָרַע וּנִכְנַעַת
לוֹ, אִז לֹא תִמְצָא אֶת א-ל מְחוֹלֵלךְ
בִּאֲשֶׁר יִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּךָ. וְיִתְקִיִּים בְּךָ
הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק כְּפִשּׁוּטוֹ - וְתִשְׁפַּח אֶל
מְחַלְלֶךָ. [וְשִׁכַּחַת א-ל שְׁבָרְאֶךָ].

וְאִם גְּרַמַּת תְּשִׁי לְיִצְרֵי הָרַע, בִּאֲשֶׁר לֹא
נִכְנַעַת לוֹ, אִזִּי תִמְצָא אֶת א-ל מְחוֹלֵלךְ
וְלֹא יִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּךָ, וְיִתְקִיִּים בְּךָ
וְתִשְׁפַּח [בְּשׁו"א תַחַת הוּא"ו] הֵייוֹ
וְתִמְצָא אֶת אֵל מְחַלְלֶךָ. שֶׁכֵּן וְתִשְׁפַּח
הוּא וְתִמְצָא בְּלִשׁוֹן תְּרַגּוּם אֲרַמִּית.

^ ^ ^ ^

וְעוֹד עַל דֶּרֶךְ הַסּוּד, הַתִּיקוֹן לְצוֹר
יִלְדֶּךָ תְּשִׁי נִרְמָז בְּפִסּוּק (תְּהִלִּים י"ח
י"ב) יָשִׁית חֲשֹׁךְ סִתְרוֹ שְׁפִירוּשׁוֹ:

לעומקו של מקרא האזינו

בפסוק **בתווד בין מְזִי רָעַב** ובין **קָטַב מְרִירִי** נדרשים לכאן ולכאן. יש אומרים שהם **יסורין כְּמִזִּי רָעַב**, ויש אומרים שהם **מזיקין כְּקָטַב מְרִירִי**. ובכח **התורה** להתגבר הן על היסורין הן על המזיקין. וכפי שדרשו ר' יצחק וריש לקיש על הפסוק **וּבְנֵי רָשָׁף יִגְבְּיהוּ עוֹף**: **בְּנֵי רָשָׁף** שהם מזיקין [לר' יצחק] או יסורין [לריש לקיש] יִגְבְּיהוּ, כלומר יעזבו את האדם ויבדלו ממנו כאשר הוא עוסק בתורה הנקראית **עוֹף**.

ואין **עוֹף** אלא תורה שנאמר [משלי כג, ה'] **הַתַּעֲרִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאַיֵּנוּ**. ופירש רש"י שם: אם תכפל **וסגרת עיניך** בתורה [וזה לשון **עוֹף**, כעין **העפעפים** הנסגרים בעצימת עיניים] היא משתכחת ממך. [כלומר שהתורה נקראית על שם תכונתה להיות נשכחת אם אין נלקחת ונלמדת].

ויש ליתן את הדעת מדוע הוצרכו חז"ל ללמוד שתורה מגינה מן היסורין או מן המזיקין **דוקא מלחומי רשף**, הנמצאים **בתווד בין היסורין של מְזִי רָעַב** ובין המזיקין של **קָטַב מְרִירִי**.

ידי **תְּשִׁי**, יאירו בכל העולמות על ידי **יִשֵּׁת**.

ולעומקו של מקרא יש לומר על הפסוק **יִשֵּׁת חֶשֶׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סִפְתּוֹ**, שאור **הסוכה** מאיר כל הפינות האפילות שנחשכו על ידי **תְּשִׁי**.

ותחת אשר **תֵּשׁ פֶּתַח י'** הספירות, הן נתקנות על ידי הסוכה, ועל ידי כך י' הספירות **עֲשׂוֹת** להיות בחזקן באמָרָנו **תִּיבו אוֹשְׁפִיזִין**. וכעין נוטריקון של **תש"י**.

וזה שהביא בעל הטורים שלכך יו"ד **דיגדל נא**, גדולה. לומר לך זכור **לאברהם** שנסיתו בעשרה נסיונות. ורמז בזה התיקון שעל ידי האושפיזין בסוכה, כנ"ל.

~~~~~

מְזִי רָעַב וּלְחָמִי רָשָׁף וְקָטַב מְרִירִי
(לב, כד')

מובא במסכת ברכות (דף ה.) **מְזִי רָעַב** היינו יסורים, **וְקָטַב מְרִירִי** היינו מזיקין, **וּלְחָמִי רָשָׁף** שהם נמצאים

לעומקו של מקרא האזינו

חגי תשרי, שאין שמחה כשמחת
התשובה והכפרה, וצילא דמהימנותא
בחג הסוכות.

וְיִלְמַד מִהַמִּשָּׁךְ הַפֶּסוּק, וַיֵּרְאוּ אֶת־הַ
שָׁרִי פָרְעָה וַיַּחֲלִלוּ אֹתָהּ אֵל פָּרְעָה
(בראשית י"ב ט"ו). שרי פרעה הם
שרי מעלה של שבעים אומות,
ומהללים אותה, את שרה, המשולה
לכנסת ישראל, ככתוב שְׁרָתִי
בְּמִדְיָנוֹת, (איכה א, א') על כל מעשיה
הטובים. והם התשובה בראש השנה,
הכפרה ביום הכיפורים, ושמחת ד'
המינים וישיבת הסוכה בסוכות וְעֲלֶיהָ
לרגל במועדים.

זה שאמר הפסוק: **הִרְגִּינוּ גוֹיִם עַמּוֹ.**
כעין **אז יאמרו בגויים** הגדיל ה'
לעשות עם אלה. לומר לך ששמחת
הרגלים היא מעין זמן הגאולה לעתיד
לבא.

~~~~~

וַיָּבֹא מִנְשֵׁה וַיַּדְבֵּר אֶת-כָּל-דְּבָרֵי
הַשִּׁירָה-הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הָיָא
וְהוֹשִׁיעַ בֶּן-נֹון (לב, מד')
הוא וְהוֹשִׁיעַ בֶּן-נֹון.

ולעומקו של מקרא יש לומר
שלימוד זה הוא כעין שני הפסוקים של
ויהי בנסע הארון שָׁם שָׁם לו הכתוב
סימניות של נ'ו'נ'ין הפוכים לפנייהם
ולאחריהן בתורה, לומר לך שהתורה
מפרידה בין פורענות לפורענות. הכי
נמי, עמלי התורה יפרידו בין פורענות
לפורענות, בין פורענות דיסורין
לפורענות דמזיקין.

~~~~~

הִרְגִּינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דָם-עֲבָדִיו
יָקוּם וְנָקָם יֵשִׁיב לְעֵצָיו וְכָפַר
אֶדְמָתוֹ עַמּוֹ (לב, מג')

הִרְגִּינוּ גוֹיִם עַמּוֹ
פירש רש"י לאותו הזמן **ישבחו**
האומות את ישראל, ראו מה שִׁבְחָהּ
של אומה זו, שדבקו בהקב"ה בכל
התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו,
יודעים היו בטובו ובשבחו.

ועל דרך הרמז והסוד, היינו שם
השם השולט בחדש תשרי, היוצא
מסופי התיבות:

ויראו אותה שרי פרעה הוא השם
הק' והי"ה. שהוא לשון שמחה, והם

לעומקו של מקרא האזינו

ולמדורש שאומר שהיתה זו היו"ד של שרה אמנו עת קראה הקב"ה שְׁרָה ולא שְׂרִי, כמו כן בקש יהושע להחזירה למי שנתנה לו ובלבד שלא ידבק בו מאומה מן הגאווה.

ועוד י"ל על דרך הטעמים, **הוא והושע בן-נון**, לכאורה המילה **הוא** מיותרת, ויכול לומר ויבא משה והושע. מאי **הוא**.

אלא טעם הטיפחא יוכיח, שהמילה **הוא** היא בפני עצמה ולא בהכרח מחוברת עם שלאחריה, ולכן על דרך הצח י"ש לומר שהכוונה **להקב"ה** שכינויו "**הוא**". והוא בחינה עליונה של השגחה, בחינת האצילות כמובא בשערי אורה לר' יוסף ג'יקאטלי.

וסוד הדבר הוא, שהיו"ד ניתנה ליהושע **להודיע שהשם אתו**. וכמובא ברש"י פרשת שלח, שאמר לו משה ליהושע **י-ה** יושיעך מעצת מרגלים. ולכן אינה מורה על גאווה, כי ניתנה לו לצורך. אבל עתה שנאמר במפורש **שה' אתו**, ככתוב **הוא והושע בן-נון**, לכן אין צריך **כאן** תוספת של יו"ד

בשימת לב, נכתב **הושע** ללא יו"ד. **פירש רש"י**, שבת של דְּיוּזְגִי היתה, [משה ויהושע שמשו כאחד], נְטָלָה רשות מזה [ממשה] וְנִתְּנָה לזה [ליהושע] (סוטה יג:), העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להרים ראש.

ולמה קוראו **כאן הושע**, לומר שלא זחה דעתו עליו, שאע"פ שניתנה לו גְּדוּלָּה, השפיל [יהושע] עצמו כאשר מתחלתו (ספרי) עכ"ל רש"י.

ולעומקו של מקרא, יש להוסיף הארה על הנאמר, שהיא אותה היו"ד של משה האיש עניו מכל אדם, וכתוב **עניו**, ללא יו"ד, שמשה לא רצה לכתבה משום ענותנותו, ונִתְּנָה ליהושע, **שזה דרכו של בעל הענוה שְׁמַנְשָׂא ומעצים את זולתו**. ועתה תפש יהושע את אומנותו של רבו, ובקש להשמיטה ממנו על מנת להחזירה לו, ולכן נקרא **הושע ללא יו"ד**. שעתה רצה להחזירה לו לעת פטירתו מן העולם, ואע"פ שידע במשה שלא יקבלה אליו חזרה. וכאומרו להקב"ה קחנה ותננה למי שהמלך חפץ ביקרו.

לעומקו של מקרא האזינו

וכן מצינו שהיא מלשון **חִמְדָּה**. כמו
בבריאת העולם **וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה,**
ומתרגמינן (בירושלמי) **וַיְכַל חִמְדָּה**.
ואשר על כן נקראת השבת **חמדת**
ימים.

ואשר על כן, יש לומר בעניינינו,
שמשה אמר את דבריו אלה האחרונים
לפני מותו מתוך **חמדת התורה** ומתוך
חמדתם של ישראל, ומתוך **חמדת**
השכינה הק'.

ובזה הנחיל את עריבות ומתיקות
התורה בפיות צאצאי עם ישראל
לדורותם.

^^^^

**כִּי לֹא-דָבָר יֶקֶךְ הוּא מִכֶּם כִּי-הוּא
חַיִּיכֶם.** [לב, מז']

על דרך הפשט יכוון הכתוב לתורה
הק', כמובא בפסוק שלפניו: **לִשְׁמֹר
לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:**
{מז'} **כִּי לֹא-דָבָר יֶקֶךְ הוּא מִכֶּם וגו'.**
ומאי יֶקֶךְ הוּא מִכֶּם, מה שהתורה
מלאה כל טוב זה מִכֶּם, שאתם לומדים
בה ומפלפלים בה, ומחדשים בה. ולכן
אמר יֶקֶךְ בלי יוד. כי לא בשמים היא.
אלא בפיוך ובלבבך לעשותו.

בשמו. שהרי גלוי לעין כל שעתה ה'
אתו, שנאמר **הוּא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון**.

ולאחר מותו של משה, שוב ניתנה
היור'ד ליהושע ע"י הקב"ה, להודיע
שהוא עמו מכל מקום, ובכל מקום.
ועוד, שזכות שרה תלווהו מחד,
וזכות משה תלווהו מאידך ויהיו כל
העולם חלים ויראים מפניו.

^^^^

**וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל** (לב, מה')

על דרך הפשט, **וַיְכַל** הוא מלשון
גמר וסיום. כגון: **כָּלָה לְדַבֵּר**.

ועל דרך הרמז והצח, **ירמזון אליו**
מִלֵּיא בענין עריבות מתיקות וחמדת
התורה.

שכן מצינו שלשון **וַיְכַל** הוא מלשון
פיסופים, התאוות, עֲרָגָה, חִמְדָּה
וְעֲגֻעִים, כגון: נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה
נִפְשִׁי לְחִסְרוֹת ה'.

לעומקו של מקרא האזינו

והרי בפרשת פנחס [במדבר כז, יב'ג']
שם קוראו הכתוב הר העברים
בלבד: וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עֲלֵה-
עַל הָרֵי הָעִבְרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וְרְאִיתָה אֹתָהּ
וְנָאֲסַפְתָּ אֶל-עַמִּי: גַּם-אַתָּה כְּאֲשֶׁר
נִאֲסַף אֶהְיֶה אִתְּךָ.

על דרך הפשט נקרא הר העברים,
שממנו אפשר לעבור לארץ ישראל.
ואמנם על כן חשב משה שהותר נדור
כמבואר ברש"י, וכאילו כתוב כאן הר
המעברים. וכן פרש הרמב"ן. מפני
שהוא על **מעברות הירדן** ומשם
יעברו אל ארץ כנען.

והכלי יקר פרש על פי רש"י לפי
שנאמר למעלה **והעברתם** את נחלתו
לבתו, שלכך נאמר **והעברתם** ללמדך
שכל מי שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה
מלא עליו **עברה**, ובכך תירץ גם מדוע
נסמכה פרשה זו להעברת נחלה.

ולעומקו של מקרא י"ל על דרך
הצח, שלכן קרא לו **הר העברים** ולא
הר **המעברים**, שלא הכל עוברים בו.
כגון משה, שהרי **לא יעבור** בו לארץ
ישראל. ולכן נשמטה האות "מ"
מהמעברים [כביכול רמז למשה

אלא שמצד הלשון היה ראוי לומר
היא, ולא הוא. כזה: **כִּי לֹא-דָבָר גָּרַק**
היא [התורה] מִכֶּם. ומאי "**הוא**"
דקאמר הכתוב.

לכן, **לעומקו של מקרא** יש לדרוש:
הוא כוונתו **להקב"ה**. שאין הקב"ה
ריק מכם, שלא תגעל נפשו אתכם,
וכביכול ח"ו יתרוקן מכם. כי הוא,
הקב"ה, **כִּי-הוּא חַיִּיכֶם**. ומה שאמר
דָּבָר, כוונתו **דיבור הקב"ה**. שבכל
דיבור ודיבור תמצא טעמים לכאן
ולכאן ולעולם אינו דיבור ריק, כי כן
צוּינו לדרוש על כל תג ותג תלים
של הלכות, מוסר ויראת שמים,
והנהגה טובה של הקב"ה, להדריכנו
ולנחותנו בדרך. ובכך מתקיים המשך
הפסוק **כִּי-הוּא חַיִּיכֶם**.

^^^

עֲלֵה אֶל-הָרֵי הָעִבְרִים הַזֶּה **הר-נבו**
אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ
וּרְאֵה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחָזָה: (לב, מט')

יש ליתן את הדעת מדוע יקרא הר
זה בשני שמות אלו:
הר העברים ו**הר-נבו**.

לעומקו של מקרא האזינו

ראובן את **נבו** [במדבר לב,ג']
והתרגום קורא לו **בית קבורתא**
דמשה, על ידי כך זכה משה רבנו
להיות **קבור בתחום ארץ ישראל**. לכן
נקרא **עֲבָרִים**, שהוא מכיל את **מַעְבְּרֵי**
הגבול של הארץ.

ועוד י"ל על דרך הרמז, שלכן הר
נבו נקרא גם הר העברים, שהרי נבו
היה שם של עבודה זרה ושאר הערים
שהיו שם היו **מוֹסְבּוֹת שֵׁם**, ששינו
שמן מעבודה זרה למעליותא. ואת
"נבו" לא שינו לשם אחר. שהיה
אפשר לשנות את השם **נָבו לנְבוֹא**,
על שם ה**נְבוֹאָה** של משה, אלא שאמר
לו הקב"ה "כִּי מִנְּגִד תִּקְרָא אֶת הָאָרֶץ
וְשָׁמָּה לֹא תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי
נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" ואם היה מסב שם
המקום ל**נְבוֹא** היה זה לעג לרש שאמר
לו ושמה **לא תבוא**. לכן הסבו את שמו
של נבו להיות נקרא **הַר הָעֲבָרִים**.
אלא שגם בזה יש קצת גנאי שנאמר לו
למשה כִּי-**לֹא תַעֲבֹר** אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה,
לכן נשאר גם השם נבו. כי בְּשִׁרּוֹ
הקב"ה ב**נְבוֹאָה** שאמנם אינו עובר
לארץ הגשמית אבל **עובר** הוא לארץ
העליונה הרוחנית. ולכן כתוב נבו ולא
נבוא כי עד כאן תבוא בלי אל"ף
המורה על אלופו של עולם השוכן

שאינו עובר בו לארץ ישראל] ונשאר
הַר הָעֲבָרִים. שהוא כביכול הר עֲבָרָה
וזעם על אשר לא קדשו שמו במי
מריבה, **אלא** שעל ידי כך שמשה נקבר
בהר העברים **עֲבָרָה מִמֶּנּוּ הָעֲבָרָה**,
וְהָעֲבָרָה להיות **מכוונת כנגד פעור**
הנמצא ממולו.

ועוד י"ל, על דרך הצח ששני
השמות נבו והעברים הם מלשון
נבואה. **נבו** הוא מלשון **נבואה**
הנאצלת על הנביא עוד בטרם הוא
מתנבא, והעברים מלשון נבואה על
שם נְשִׁיבָר ה' **עוֹבֵר** דרך צנורו של
הנביא לומר לעם את דברי ה', בעת
שהוא מתנבא.

ועוד י"ל, על דרך הסוד, שנקרא
הר נבו הר **העברים** על שם שמכאן
תעבור נשמת משה לעולם הנשמות.
והוא גם מלשון **נבוא**. כאומרו **נְבוֹאָה**
שעריך. ונקרא הר **הָעֲבָרִים** לשון
רבים שכל נשמות עם ישראל אחודות
וקשורות בנשמת משה רבנו.

ועוד י"ל, על פי התרגום,
שְׁעָבָרִים הוא כינוי **לגבולות**. והרי
נגזר על משה רבנו **לא** להכנס לארץ,
אך על ידי כך שבקשו בני גד ובני

לעומקו של מקרא האזינו

חזיונות וראיות שמראה הקב"ה לבניאיו, למרחוק. כגון שהראה למשה את הארץ לגבולותיה והראה לו כל הדורות עד הים האחרון ודרשו עד היום האחרון.

והם המלאכים שנצטוו ללוותו למשה בעלייתו זו האחרונה, **עֲלֶה וּרְאֵה**.

^^^

רְאוּ | עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין
אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֵמִית וְאֵתִי
מִחֲצֵלִי וְאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי
מִצִּיל: (לב, לט')

אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי
פִּירֵשׁ רַש"י עַל פִּי הַפֶּשֶׁט שֶׁאֵין מִי
שִׁיכּוֹל לַעֲמוּד בְּדַרְכִּי.

וְעֵדִין יֵשׁ לִשְׁאוּל מִדּוֹעַ יֹאמֵר
פַּעַמִּים "אֲנִי". אֲנִי אֲנִי הוּא.

וּלְעוֹמְקוֹ שֶׁל מִקְרָא עַל פִּי הַסּוּד,
יֵשׁ לֹמֵר אֲנִי הוּא הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל
רַחֲמִים [הַיּוֹצֵא מִעַ"ב שְׁמוֹת הַיּוֹצֵאִים
מִן הַפְּסוּקִים וִיסַע וִיבֹא וִיט שְׁבַפְרֶשֶׁת
בְּשִׁלְחָה, כִּנ"ל] וְכַעֲיֵן מֶה שֶׁהוֹרֵנוּ לֹמֵר
בְּסוּכוֹת "אֲנִי וְהוּ" הוֹשִׁיעָה נָא.

בארץ, וגם נקרא **הר העברים** שכן
עובר הוא מכאן לארץ העליונה.

וְעוֹד י"ל, שֶׁנִּקְרָא הַר נְבוֹ הַר
הָעִבְרִים עַל שֵׁם שְׁעַל יְדֵי מִקוֹם
מְנוּחָתוֹ כֹּאֵן הָרִי הוּא מַעֲבִיר אֶת
מְנַהֲיגוֹתוֹ לַיהוֹשֻׁעַ.

^^^

עֲלֶה אֶל-הָרֵ הָעִבְרִים הַזֶּה הַר-נְבוֹ
אֲשֶׁר בְּאַרְץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יַרְדֵּן
וּרְאֵה אֶת-אַרְץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲזָהּ (לב, מט').

עַל דֶּרֶךְ הַסּוּד,
עֲלֶה וּרְאֵה הֵם שְׁנֵי שְׁמוֹת ק' מַע"ב
שְׁמוֹת הַיּוֹצֵאִים מִן הַפְּסוּקִים וִיסַע וִיבֹא
וִיט [שְׁמוֹת יד, יט-כא].

וּכְמִבּוֹאֵר בְּלַעֲוִמְקוֹ שֶׁל מִקְרָא לִפְר'
וַיֵּלֶךְ, כִּי שְׁנֵי מַלְאָכִים לִיוֵּהוּ לַמֶּשֶׁה
בְּלַכְתּוֹ אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְעַתָּה בַּעֲלוּתוֹ
הַהִרָה טָרַם עֲלֵיתוֹ הַשְׁמִימָה, מִתְלוּוִים
אֵלָיו עוֹד שְׁנֵי מַלְאָכִים **עֲלֶה וּרְאֵה**.
עֵלֶה הוּא הַמַּלְאָךְ הַמְּמוֹנֶה **עַל כָּל**
עֲלִיּוֹת שְׁבַתוֹרָה (כְּגוֹן עֲלִיַּת הָעֵנָן
מִעַל הַמִּשְׁכָּן, עֲלִיַּת עֵנָן הַקְּטָרֶת),
וּרְאֵה הוּא הַמַּלְאָךְ הַמְּמוֹנֶה עַל כָּל

לעומקו של מקרא האזינו

"הוא" העליון דרך צינור ה"אתה", אל תחתיות ארץ אל השגחת ה' בארץ במידת ה"אני".

ובאומרו "אני" כוונתו לצירוף של "אני הוא". "אני" היא מידת הרחמים המתגלה בארץ, היא היא מידת הרחמים הנשפעת ממידת "הוא" שבשמי שמים עליונים, והכל חטיבה אחת של רחמים.

ועל דרך הצח, הטעמים יוכיחו, **אָנִי אֲנִי הוּא, שֶׁה"אָנִי" הראשון מוטעם במהפך, והמלים אֲנִי הוּא מוטעמים בפשטא זקף קטן, שהם נקראים כולם כעין חטיבה אחת.**

המהפך ב"אני" הראשון ירמוז על **הפיכת** הרוגז לרחמים, **הפשטא** באני השני ירמוז על **התפשטות** הרחמים, **והזקף** ירמוז על צינור השפע של הרחמים **הזקוף** ועומד להוריד השפע משמי שמים עליונים לתחתיות ארץ. כנ"ל.

וכעין זה מצאנו **באמירת ההלל:**
המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ. למרות שהם שני

והפסוק צירף שם זה "אני", לשם הק' "הוא", שהוא מידת השם הקדוש "אהיה אשר אהיה", כמובא בספר שערי אורה להרב יוסף ג'יקיטלי, ו"הוא" היא מידת הרחמים העליונים אשר אין עמהם דין, ולכן אמר **וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי**. שכך יהיה לעתיד לבוא. שלא יהיה מעורב בהנהגתי כל דין. אלא **הכל רחמים מרובים מכתר עליון**, ממקום רום החולם הנקסף שם **אֱהִיה לְעַת נֶאֱסָף**, מאדני ההו"ה אליו אֶהְיֶה.

ועוד מובא שם בספר שערי אורה שמידת "אני" היא מידת הרחמים השולטת בארץ, כעין השגחה פרטית על נבראיו, והיא כנגד מידת "הוא" שהיא מידת הרחמים השולטת **בשמי שמים עליונים**, כעין מקור עליון משם ירדת שפע הרחמים.

וכן מובא שם עוד, כי השלש ראשונות בתפילת שמונה-עשרה הן כנגד מידת ה"אני", והשלש אחרונות בתפילת שמונה-עשרה הן כנגד מידת "הוא", והברכות האמצעיות הן כנגד מידת "אתה", שהוא הצינור להורדת השפע. ובתפילתנו יש בכוחנו לפעול ישועות להורדת שפע הרחמים ממקור

לעומקו של מקרא האזינו

ואילך הם רק לישראל. רק להם ניתנה הרשות להציץ מעבר לפרגוד. והם יחודיים לישראל עמו בלבד. עד כאן דבריו.

ושמא יש לומר כי זו הכוונה בחז"ל [מדרש רבה] כשאומרים על הפסוק כעת יאמר לישראל מה פעל אל שישאל בדרגה למעלה מהמלאכים והמלאכים שואלים את ישראל מה פעל אל. ודרגה זו של ישראל למעלה מן המלאכים הם משיגים ב 55 הפסוקים אחרונים של החומש מפסוק ראו כי אני הוא, עקב שמחת החגים אשר הם שרויים בימים אלה. שהשמחה שוברת הקליפות והמחיצות ומעלה את האדם לדרגה עליונה אפי' יותר מן המלאכים.

^^^^

{מח} וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּעַצֶּם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: {מט} עֲלֶה אֶל-הָרֵי הָעֵבְרִים הַזֶּה-הַר-נָבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ וּרְאֵה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחָזָה: {נ} וְאַתָּה בִּקֵּר אֲשֶׁר אֵתָּה עֲלֶה לְשִׁמְהָ וְהֶאֱסַף אֶל-עַמִּידָהּ כְּאֲשֶׁר-מָתָה אֶתְּחַן אֲחִידָהּ בִּקֵּר הַהוּא וַיֶּאֱסַף אֶל-עַמִּידוֹ: {נא} עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי

פסוקים, יש לערבם זה בזה ולומר: אף על פי שהוא המגביהי לשבת בשמים, כנגד מידת "הוא" העליונה, הרי הוא גם המשפילי לראות בארץ, כנגד מידת ה"אני".

זה שנאמר: רָאוּ | עָמָה כִּי אֲנִי אֱנִי הוּא.

^^^^

עוד מובא במדרש פליאה ראו עתה כי אני אני הוא, הדא הוא דכתיב: הן לה' אלקינו השמים ושמי השמים.

וביאור הענין על ידי האר"י ז"ל. ה"ן בגימ' 55, השמים בגימ' 955. (מ"ם סופית היא 600 במנצפך). ורצונו לומר שיש 955 עולמות. מהם 900 ניתנו למלאכי השרת, רשות להציץ מעבר לפרגוד.

וה- 55 הנותרים אין להם למלאכי השרת רשות להציץ בהם אלא רק לישראל.

וכן, כל חומש דברים יחד הם 955 פסוקים. 900 מהפסוקים פותחים שערי שמים לכלל המלאכים, אבל 55 פסוקים מהפסוק ראו כי אני אני הוא

לעומקו של מקרא האזינו

וְשָׁמָּה לֹא תָבֹא אבל אתה כן בא אל **הָאָרֶץ הָעֲלִיוֹנָה**, כפירושו של אוה"ח הק' בפרשת כי תבוא. היא הארץ העליונה **אֲשֶׁר אָנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל** בעולם התיקון בעולם הנשמות, ולעתיד לבא היא ארץ הַתְּחִיָּה.

וְעַל דֶּרֶךְ הַצָּח הוא פסוק נ"ב פסוק ב"ן, גימטריה אליה"ו, יבוא ויגאלנו מהרה, ואתו בארץ התחיה שבעת הרועים אברהם יצחק ויעקב **מִשֶּׁה** אהרון יוסף ודוד, הם האושפזין המתגלים אלינו מדי שנה בשנה בסוכת השלום, עד התגלותם בסוכת עורו של לויתן ובבנין בית המקדש השלישי שיבנה בב"א.

^^^

להפטרות האזינו

שמואל [ב] פרק כ"ב

פסוקי ההפטרות

{א} וַיִּדְבֹּר דָּוִד לַיהוָה אֶת דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַצֵּיל אֹתוֹ מִכַּף כָּל אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל: {ב} וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמִצְדָּתִי וּמִפְלְטִי לִי: {ג} אֱלֹהֵי צוּרֵי אֲחֻסָּה בּוֹ מִגְּנִי וְקָרַן יְשָׁעִי מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסֵי מִשְׁעֵי מַחֲמָס תִּשְׁעָנִי: {ד} מִהַלֵּל אֶקְרָא יְהוָה

יִשְׂרָאֵל בְּמִי-מְרִיבֶת קִנְזֵשׁ מְדַבֵּר-צֶן עַל אֲשֶׁר לֹא-קִדְשְׁתֶּם אוֹתִי בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: {נב} כִּי מִנְּגֵד תִּרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

בשימת לב, יש בפסוקים הנ"ל ארבע פעמים לשון על: עֲלֶה וגו' עֲלֶה, עַל אֲשֶׁר, עַל אֲשֶׁר וגו'. [פסוק נב].

והם כנגד ארבע עולמות אבי"ע, אצילות, בריאה, יצירה, עשייה. שבהם מטפס ועולה משה רבנו מעולם העשייה ועד עולם האצילות שם כסא הכבוד.

בכל העליות האלו, מנחמו הקב"ה כאומרו: מה שאתה **עולה** אל הר העברים, **אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ**, הוא גבוה מעל גבוה, גבוה **מֵעַל אֲשֶׁר מֵעַל** מעלתם וגבוה **מֵעַל אֲשֶׁר לֹא-קִדְשְׁתֶּם**.

^^^

כִּי מִנְּגֵד תִּרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (לב,נב)

לעומקו של מקרא האזינו

לי כַּדְקַתִּי כְּבָרִי לִנְגֹד עֵינָיו: {כו} עם
חֲסִיד תִּתְחַסֵּד עם גִּבּוֹר תָּמִים תִּתְמָם:
{כז} עם נָכַר תִּתְכַּבֵּר וְעַם עֲקֹשׁ תִּתְפַּל:
{כח} וְאַתָּה עִם עָנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל
רָמִים תִּשְׁפִּיל: {כט} **כִּי אַתָּה יְיָ**
יְהוָה וַיְהוָה נִגִּיתָ חֲשָׁכִי: {ל} כִּי
בָכָה אֲרוּץ גָּדוֹד בְּאַלְהֵי אֲדָלָג שׁוֹר:
{לא} **הָאֵל תָּמִים דָּרְכּוֹ אֲמֶרֶת יְהוָה**
צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל הַחַיִּים בּוֹ:
{לב} **כִּי מִי אֵל מִבְּלַעֲדֵי יְהוָה וּמִי**
צוֹר מִבְּלַעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ: {לג} הָאֵל
מַעֲוִי חֵיל וַיִּתֵּר תָּמִים (דרכו) דָּרְכֵי:
{לד} מִשְׁנֵה (רגליו) רִגְלֵי פְּאִילוֹת וְעַל
בְּמוֹתַי יַעֲמִדֵנִי: {לה} מִלְמַד יָדִי
לְמַלְחָמָה וְנִסְתָּה קִשְׁתִּי נְחוּשָׁה זֶרַעְתִּי:
{לו} וַתִּתֵּן לִי מִגֵּן יִשְׁעָה וַעֲנִתָּהּ תִּרְבֵּנִי:
{לז} תִּרְחִיב צַעֲדִי תַחְתָּנִי וְלֹא מַעֲדוֹ
קִרְסָלִי: {לח} אֲרִדְפָּה אִיבִי וְאַשְׁמִידֵם
וְלֹא אָשׁוּב עַד כְּלוֹתָם: {לט} וְאַכְלֵם
וְאַמְחָצֵם וְלֹא יִקְוִמוּן וַיִּפְּלוּ תַחַת רִגְלִי:
{מ} וַתִּזְרַנֵּי חֵיל לְמַלְחָמָה תִּכְרִיעַ קְמִי
תַּחְתָּנִי: {מא} וְאַיִבִי תִּתָּה לִי עֶרְףִי
מִשְׁנָאִי וְאַצְמִיתָם: {מב} יִשְׁעוּ וְאִין
מִשְׁיַע אֵל יְהוָה וְלֹא עֲנָם:
{מג} וְאַשְׁחָקֵם כַּעֲפָר אֲרִץ כְּטִיט
חֻצוֹת אֲדָקֵם אֲרַקְעֵם: {מד} וַתִּפְּלִטֵנִי
מִרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם לֹא
יִדְעָתִי יַעֲבֹדֵנִי: {מה} בְּנֵי נָכַר יִתְפַּחְשׁוּ
לִי לְשִׁמּוֹעַ אֲנִן יִשְׁמְעוּ לִי: {מו} בְּנֵי

וּמֵאִיבֵי אֲנָשֶׁע: {ה} כִּי אֶפְפָּנִי מִשְׁכְּבִי
מִנֵּת נִחְלִי בְּלִיעַל יִבְעִתָּנִי: {ו} חֲבָלִי
שְׂאוּל סִבְנִי קִדְמָנִי מִקִּשֵׁי מָוֶת:
{ז} בָּצָר לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֵל אֱלֹהֵי
אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מִהִיכְלוֹ קוֹלִי וַיִּשְׁוַעֲתִי
בְּאָזְנִי: {ח} (ותגעש) וַיִּתְגַּעַשׁ וַתִּרְעַשׁ
הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְגַּעְשׁוּ
כִּי חָרָה לוֹ: {ט} עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ
מִפִּיו תֹּאכַל גְּתִילִים בָּעֲרוֹ מִמֶּנּוּ: {י} וַיִּט
שָׁמַיִם וַיִּבַד וַעֲרָפֶל תַּחַת רִגְלָיו:
{יא} וַיִּרְפֹּב עַל כְּרוֹב וַיַּעֲרֵף וַיִּבָּרַע עַל
כִּנְפֵי רוּחַ: {יב} וַיִּשָּׁת חֹשֶׁה סְבִיבֹתָיו
סָפוֹת חֲשֶׁרֶת מִיָּם עָבִי שְׁחָקִים:
{יג} מִגִּנָּה נִגְדָּו בָּעֲרוֹ גִּחְלִי אֵשׁ:
{יד} יִרְעַם מִן שָׁמַיִם יְהוָה וְעָלִיוֹן יִתֵּן
קוֹלוֹ: {טו} וַיִּשְׁלַח חֲצִצִּים וַיִּפְּצֵם בְּרֶקֶת
(ויהמם) וַיָּהֶם: {טז} וַיִּבָּרְאוּ אֶפְסֵי יָם
וַיִּגְלוּ מוֹסְדוֹת תִּבְּל בְּגַעֲרַת יְהוָה מִנְּשִׁמַּת
רוּחַ אַפּוֹ: {יז} וַיִּשְׁלַח מִמְּרוֹם יִשְׁחָנִי
וַיִּמְשָׁנִי מִמַּיִם רַבִּים: {יח} וַיַּצִּילֵנִי מֵאִיבֵי
עַז מִשְׁנָאִי כִּי אֶמְצֹו מִמֶּנִּי: {יט} יִקְדָּמֵנִי
בְּיוֹם אִידִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי:
{כ} וַיֵּצֵא לְמִרְחָב אֹתִי יִסְלַצֵּנִי כִּי חֲפֹץ
בִּי: {כא} וַיִּגְמְלֵנִי יְהוָה כַּדְקַתִּי כְּבָר
יָדִי יִשִּׁיב לִי: {כב} כִּי שָׁמַרְתִּי דָּרְכֵי
יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִתִּי מֵאַלְהֵי: {כג} כִּי כָל
(משפטו) מִשְׁפָּטָיו לִנְגֹדִי וַתִּקְתָּוִי לֹא
אֲסוּר מִמֶּנּוּ: {כד} **וְאַהֲיָה תָּמִים לוֹ**
וְאַשְׁתַּמְרָה מַעֲוִנִי: {כה} וַיִּשָּׁב יְהוָה

לעומקו של מקרא האזינו

ומאִיבֵי אֲנֹשֶׁע: כאשר מְהֻלָּל אֶקְרָא
ה', אזי ומאִיבֵי אֲנֹשֶׁע.

וזה גם תוקף שירת האזינו, כי כאשר
עם ישראל נמצא במצב של קְבוּ גְדֹל
לאלֹהֵינוּ אזי הַצּוֹר תָּמִים פָּעֵלוּ כִּי כָל
דְּרָכָיו מְשֻׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאִין עָוֹל
צָדִיק וְיֹשֶׁר הוּא. והשגחתו פרוסה על
כל החיים כאומרו: יִסְבְּכֶנָּהוּ יְבוֹנֶנָּהוּ
יַצְרֶנָּהוּ כְּאִשּׁוֹן עֵינָו. כְּנֹשֶׁר יַעִיר
קִנּוּ עַל גּוֹזְלָיו יִרְחַף יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו
יִקְחֶהוּ יִשְׁאַהוּ עַל אֶבְרָתוֹ וגו'.

אלא שבשימת לב, תוקפה של פרשת
האזינו היא מצד היראה, ולכן יש בה
פסוקי תוכחה רבים, ותוקפה של
שירת דוד היא מצד מדת האהבה,
ולכן יש בה פסוקי הלל ושבח רבים.

ויחד שתי השירות של דוד המלך ושל
משה רבנו, משלימות זו את זו לחזק
הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים
בדרך היראה והאהבה. השילוב של
היראה מצד משה רבנו שאמר [דברים
י, יב'] וַעֲתָה יִשְׁאָל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
שֹׁאֵל מֵעַמּוֹ כִּי אִם־לִירְאָה אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וגו' וחז"ל למדו מכאן יסוד
היראה [ברכות לג:]: אמר רבי חנינא
הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.

נָכַר יָבִלוּ וַיִּחְגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם: {מז} חי
יהו' וברוך צורי וְיָרֵם אֱלֹהֵי צוֹר
יִשְׁעֵי: {מח} הָאֵל הַנֶּתֶן נְקֻמַּת לִי
וּמוֹרִיד עַמִּים תַּחֲתָי: {מט} וּמוֹצִיאִי
מֵאִיבֵי וּמִקְמֵי תְרוֹמָמִי מֵאִישׁ תִּמְסִים
תַּצִּילֵנִי: {נ} עַל כֵּן אוֹדָה יְהוָה בְּגוֹיִם
וּלְשֹׁמֵךְ אֲזַמֵּר: {נא} {מגדיל} מְגִדוֹל
יְשׁוּעוֹת מְלָכֹו וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְמֹשִׁיחֹו
לְדוֹד וּלְזֶרְעֹו עַד עוֹלָם: (פ)

בביאור ההפטרה ושייכותה לפרשה

שירת דוד נקבעה להפטרת האזינו,
כאשר פרשת האזינו חלה בין יום
כפור לסוכות. [וכאשר שירת האזינו
לפני יום כפור מפנה הפטרה זו מקומה
להפטרת שובה החלה בשבת תשובה
בין ר"ה ליו"כ].

שירת דוד נקבעה איפוא **כהשלמה**
לשירת האזינו היא שירת משה רבנו,
ונראה בעליל הדמיון בין השתיים,
שהם שיר הלל ושבח להצור תמים
פעלו וחיזוק הקשר בין עם ישראל
ליוצרם מחד, ולהתחזקות בניו של
מקום כנגד אויביהם מאידך כאשר שני
הדברים תלויים זה בזה. וכאומרו
[בפסוק ד']: מְהֻלָּל אֶקְרָא יְהוָה

לעומקו של מקרא האזינו

יחד עם מדת האהבה מצד דוד המלך,
כאומרו [תהלים קיט צו'] **מָה אֶהְבֵּתִי**
תּוֹרַתְךָ כָּל הַיּוֹם הִיא שִׁיחָתִי, אהבה
המביאה לידי שמחה בעבודת ה' וכפי
שאומר בפסוקי השירה {ג} **עַל כֵּן**
אוֹדְךָ יְהוָה בַּגּוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֶזְמַר.
אהבת ה' הפותחת שערי רחמים וחסד
כפסוק המסיים את ההפטרה
{נא} **(מגדיל) מְגִדוֹל יְשׁוּעוֹת מְלִכּוֹ**
וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְמַשִּׁיחוֹ לְדָוִד וּלְנֶרְעוֹ עַד
עוֹלָם:

ובשימת לב יש בפסוק קרי וכתוב.
כתוב מגדיל וקרינן מגדול. שהשילוב
של היראה והאהבה כנ"ל היא העבודה
הנצרכת **מלמטה למעלה**, ועל ידי
שמגדיל בעבודת היראה והאהבה, על
ידי זה יורד **מגדול** מלמעלה למטה הוא
השפע של חסדי המקום ב"ה כדמסיים
בה **מגדול יְשׁוּעוֹת מְלִכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד**
לְמַשִּׁיחוֹ לְדָוִד וּלְנֶרְעוֹ עַד עוֹלָם:

^^^

